

vitae produci, aliud prorsus dicis quam quod ego impugnare aggressus sum, imo illud ponis quod ego argumentis meis stabilire curavi.

Eadem animadversio adhibenda est responsioni traditae argumento quod duco ex doctrina Concilii Tridentini; cuius vim effugere non potest nisi qui neget animam rationalem constituere intrinsece cum materia prima corpus, illudque neget ex quo hoc necessario sequatur, cuiusmodi est, ut ego censeo, sententia docens animam rationalem eam formam esse quae det ipsum esse corporis physici.

In argumento ducto ex forma cadaverica putabit forte lector me non probasse ultimam minorem quae negatur a cl. auctore. Quoniam ipsam longa disputatione probavi, nec argumenta mea impugnata sunt a cl. auctore, imo praeterita, non opus est ut alia addam.

Ad Concilii Viennensis auctoritatem quod spectat temperare mihi non possum quin amice conquerar cum cl. auctore de modo quo hanc tractavit materiam. Questio sane non est an doctrina scholastica definitione viennensi contineatur, sed quaestio est an ea contineatur doctrina scholae Thomisticae, quae haud recte exhiberetur ut doctrina communis scholae. I. Iam demonstravimus Anthropol. Th. XIV sensum tunc communem harum phrasium *forma corporis per se et essentialiter*, cum de anima dicerentur, non fuisse thomisticum, eaque argumenta dissolvere oportebat ut aliquid efficeretur. Praeterea cur non advertitur tunc solum fuisse a Romana Sede ad decretum viennense provocatum cum errores exorti sunt contra unitatem principii vitalis, non circa modum unionis. Porro nostra interpretatio, quae tot theologis scholasticis communis est, nullam iniuriam Concilio facit: nulla enim ratione vim eius definitionis imminuit, aut inducit Patres viennenses hypothetice loquentes; sed absolute eam definitionem accipit, eiusque verum sensum venatur. Si quae disputavimus in citata thesi conferantur, confido fore ut aequus lector iudicet thesim eam nostram adhuc intactam manere: atque nulla nos praeiudicata opinione aut mala fide ad interpretationem decreti viennensis accessisse.

APPENDIX

Institutionibus nostris philosophicis, quas *συν Θεω* tandem absolvimus, opportunum ducimus subiicere dissertationem conscriptam a clarissimo olim collega nostro in Gregoriana Universitate PETRO TEDESCHINI, quem sub initium huius anni MDCCCLXXVI morte praereptum omnes qui eum noverant doluerunt. Qui nisi improbo ac diuturno capitis dolore prohibitus fuisset, philosophiae cursum, quem iam magna ex parte lithographice ediderat, reliquisset nobis, optimum sane opus non modicam ingenio suo laudem maximamque lectoribus utilitatem allaturum. Duplex autem ratio ad hanc dissertationem edendam nos impulit. Et primo quidem quia in eo argumento ipsa versatur quod non satis perspectum et pluribus forte ignotum lucem non exiguam afferre potest quibusdam thesibus quas in hoc cursu stabilivimus. Deinde vero quia gratum fore putavimus iis qui illo Professore sunt usi, si aliquid specimen eius accuratissimae disciplinae in qua fuerunt instituti ab oblivione vindicaremus. Sic et nos quoque, quatenus nunc fieri licet, optimo collegae sui ipsius opibus parentabimus.

QUAESTIO HISTORICA

de corpore simplici quoad essentiam

AUCTORE PETRO TEDESCHINI S. I.

Illud saepe audire contingit scholasticos omnes philosophos existimasse compositionem ex materia et forma substantiali in corporibus ita esse de ipsa ratione corporis, ut

nullum existere possit corpus simplex, simplex inquam secundum essentiam. Haec autem simplicitas in eo est sita ut corpus licet partibus integrantibus constet, careat tamen partibus constitutivis essentiae corporeae, partibus scilicet quae singulae secundum essentiam differentes constituent unitae unam essentiam seu naturam corpoream, cuiusmodi sunt materia prima et forma substantialis. Porro si cum historica veritate cohaereret id quod asseritur censuisse Scholasticos omnes vel fere omnes repugnare corpus simplex secundum essentiam, id forte aliquibus videri possit (licet immerito) valere ad invidiam creandam catholicis illis philosophis qui in quaestione de corporum principiis systema aliud a peripatetico tenendum docent.

Verum finge paullisper veteres theoriam hanc argumentando collegisse praecipue ex ea quam dicebant corporum generatione et corruptione, seu ex immutationibus substantialibus, ita ut, iis ipsis fatentibus, ubi hae mutationes non contingunt nullum sufficiens indicium huius compositionis habeatur. Profecto dum illam recentiores philosophi respiciunt, habent quo se tueantur. Provocant enim ad recepta aetate hac nostra physicae scientiae placita, secundum quae substantialia corporum mutationes, longe intimius nobis quam veteribus cognitae, et plura alia facta ab ipsis penitus ignorata, aliam plane explicationem habent. Quod dum faciunt, facillime a se quamlibet vel levissimae temeritatis notam avertunt. Nullus enim prudens miratur praeteritarum aetatum philosophos, licet doctissimos, nullo ipsorum vitio, sed ipsius physicae scientiae adolescentis ac ut rectius dicam infantis defectu ea docuisse, quae nos physicae iam adultae magisterio edocti, vel ut aperte falsa, vel ut factis explicandis minus idonea seponere debeamus. At contra si veterum omnium animis insedisset sententia, repugnare corpus ex materia et forma minime constans, non leve forte praeeiudicium contra ea quae recentiores philosophi communiter docent haberetur; atque ii satis gravis urgerentur auctoritatis pondere, cum se tot tantisque viris opponerent.

Quid igitur? Verum ne est scholasticos philosophos ra-

tum exploratumque habuisse omnes, compositionem ex materia et forma substantiali esse de ipsa ratione corporis? Atqui philosophiae historia aperte ostendit maiorem scholasticorum partem in oppositam sententiam abiisse. Et hoc ipsum est quod unice his paginis historice declarandum mihi sumo. Quod dum praesto, et veritati obsequium me exhibere et rem cuius vere philosopho idest sapientiae amatori gratam facere arbitror. Cordatus enim quisque, qui non odio veritatis aut studio partium sed ipsa humanae mentis infirmitate a veritate aberrat, gaudet utique cum vel a tantillo revocatur errore, vel quantalacumque veritatis luce collustratur.

Non metaphysici sed historici officio fungor. Quare nemo a me expostulet ut vel argumenta, quibus nonnulli corpus simplex quoad essentiam repugnare contenderunt dissolvam, vel ea in medium proferam quibus probetur illud vel existere posse. Partes quas suscepi id a me postulant ut historicis monumentis probem cum historia minime convenire eos qui existimant scholasticis philosophis pene omnibus communem fuisse sententiam quae docet substantiam corpoream simplicem nullam esse posse, sed omnem ex materia et forma substantiali constare debere: contra enim illud affirmari verissime potest maiorem scholasticorum partem contrariam sententiam praetulisse. Quid vero hac in re quisque veterum cogitaverit deprehendi potest vel ex eorum quaestionibus de physica generali, inter quas non pauci illam data opera tractant quae est de corpore simplici quoad essentiam, vel ex tractatu de caelo, ubi quaestio de huiusmodi corpore ultro illis occurrebat. Cum enim communiter existimarent corpora caelestia esse incorruptibilia et ingenerabilia, hoc est eiusmodi ut formarum substantialium vicissitudinem non paterentur, obvia sese offerebat dubitatio, num haec incorruptibilitas ex eo esset quod corpora caelestia duplici principio materia et forma substantiali carerent, atque in sua simplicitate omnem corruptionis possibilitatem excluderent; vel ex eo quod ex defectu contrariorum aliave de causa compositum ex materia et forma substantiali a naturalibus agen-

tibus vitari non posset. Porro sane multos invenimus incorruptibilitatem corporum caelestium ex eorum simplicitate repetere; cum nonnisi ad corruptibilitatem corporum terrestrium propriam explicandam dicant poni debere compositionem ex materia et forma substantiali. Unde ii non modo possibile esse sed actu existere docuerunt corpus illius naturae, qualem defensores ex. gr. atomismi chimici suis atomis tribuunt, substantiam scilicet extensam resistantem, per se in actu completo constitutam.

In documentorum serie quae afferuntur, audies plures recenseri quorum nomina forte nunquam audisti: verum id non minuit vim demonstrationis historicae, imo auget. Huiusmodi enim viri inferioris subsellii non solent ex penu ingenii sui aliquid novi promere, sed regendos se tradere aliis, eorumque qui maximi fiunt, opiniones amplecti. Quocirca ex horum opinione intelligere licet quid communiter teneretur. Qua de re omnis profecto adimitur dubitandi ratio cum minoribus reperiuntur etiam plures ex maioribus doctoribus consentire, quemadmodum in quaestione hac quam prae manibus habemus contigisse patebit.

Sic itaque exordimur. Si Scholastici fere omnes extra Thomistarum scholam possibilitatem corporis simplicis secundum essentiam concedunt aut tuentur, profecto dici cum veritate non potest maiorem scholasticorum partem existimasse quod compositio ex materia prima et forma substantiali ita sit de ratione corporis ut repugnet corpus simplex secundum essentiam: atqui veritas antecedentis negari nequit. Concedimus quidem Thomistas, qui S. Thomae doctrinam sequi profitentur, aliter sentire; verum quia Thomistae non sunt universitas scholasticorum, sed eorum schola una est ex iis quae inter scholasticos floruerunt, fieri profecto potest ut scholasticis universim sumptis communior inter illos aliqua doctrina reperiatur, licet ab ea sit aliena schola thomistica. Quapropter integrum non erit affirmare sententiam aliquam esse communem scholasticis eo ipso quod in schola thomistica sit communis, imo fieri poterit quoque ut opposita sit simpliciter communior. Locus est ergo in-

quisitioni historicae quam nunc aggredimur, in qua, ut iam monuimus, non vim argumentorum perpendimus, nullumque iudicium ferimus de sententia S. Thomae, sed solum historice opiniones referimus.

Iamvero e scholasticis qui floruerunt ab initio seculi XII, unde incipiunt scholastici recenseri (1) usque ad medium seculum XVI ad tempora scil. Concilii Tridentini, extra Thomistarum scholam, non alios invenire potuimus, qui possibilitatem corporis simplicis quoad essentiam negent, quam Aegidium Rom. Ord. S. Aug. Prior. Gener. — Richardum de Mediavilla Ord. S. Francisci. — Thomam Argentinensem Ord. S. Aug. Prior. Gener. — Gregorium Ariminensem Ord. S. Aug. Prior. Gener.; et forte S. Bonaventuram, qui tamen in II D. a. 2. q. I. obscure loquitur, nam in Angelis quoque compositionem invenit ex materia et forma: praeterea ad summum alios duos inferioris notae theologos, quorum nomina, utpote nimis obscura, non notavimus. Ceteri vel hanc quaestionem non tractant (2); vel possibilitatem corporis simplicis concedunt aut tuentur. Scholastici scilicet et philosophi huius aetatis tum possibilitatem corporis simplicis quoad essentiam admittunt, tum plures ex illis dari etiam tale corpus in rerum natura contendunt; volunt enim huiusmodi esse corpora caelestia. Quos auctores ut certo ordine

(1) Veteres Scholasticorum aetates sive periodos multi cum Hornio (Hist. phil. I. VI. c. 2) in tres dividunt, veterem, mediam et novam. Vetus a Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi (flor. an. 1059) seu melius a Petro Lombardo sententiarum Magistro (fl. an. 1135) in Albertum Magnum decurrit; media ab Alberto Magno (an. 1245) ad Durandum a S. Portiano (an. 1320); nova a Durando ad Gabrielem Biel (an. 1490). Scholastici secundae ac tertiae aetatis ratione doctrinae de universalibus dividuntur in reales et nominales: inter illos Thomas et Scotus eminent; inter hos Ockam, qui parens nominalium haberi solet, licet melius haberi debeat ut qui nominalismo splendorem dederit.

(2) Ratio cur hanc quaestionem non tractent est vel quia de rebus moralibus solummodo agunt; vel quia non minutim, ut a ceteris, maxime vero a recentioribus scholasticis fieri solet, investigationes, quibus proposita quaestio locum dare potest, persequuntur.

receaseamus, singulos in sua secula distribuemus, non omnium tamen sed praecipuorum tantum testimonia recitantes, ceterorum indicatis locis, quae per otium adiri poterunt.

Seculum XIII.

ALBERTUS MAGNUS *De caelo et mundo* L. I. Tr. I. c. 8. Postquam demonstravit caelum non existere per generationem qua aliquid ex alio fit, subdit: « Ulterius elicitur hoc quod caelum non est compositum ex materia proprie loquendo et forma » quod ita probat: « materia enim est proprie subiecta privationi, quae salvatur in altera partis contrarietatis, et materia illa est in potentia postquam separatur a forma: sed materia caeli (memento quod etiam est materia secunda, non solum prima) nunquam hoc modo subiicitur privationi, et non est in potentia sed in actu semper: ergo (caelum) non est ex materia; quia si potentia ad aliam formam esset in materia, pro certo aliquando exiret in actum, vel ipsa esset otiosa, quod est absurdum, cum otiosum nihil sit in naturis et praecipue in corpore caelesti (1).

(1) Quoad Albertum Magnum placet alio argumento quoque suasivo rem ostendere. S. Thomas in II. dist. XII. q. I. a. I. in corp. et ad 5.^m probat tanquam probabiliorem opinionem Averroes, quae in eo est ut « materia caeli sit sicut subiectum completum in istis inferioribus; unde remanet communitas (superiora corpora inter et inferiora) materiae secundum analogiam tantum. » Volebat Averroes quod « nullo modo in materia conveniant superiora et inferiora corpora » ita ut corpus caeleste sit corpus simplex, quemadmodum commentatoris sententiam omnes deinceps sunt interpretati. Hanc quidem opinionem postea S. Thomas reiecit, uti apparet ex Summa I p. q. 66. art. 2., quo in loco contrarium docet, reprobandans opinionem Averrois eodem loco citato, quem in sententiis laudaverat, et existimat compositionem ex materia et forma substantiali esse de ipsa ratione corporis. Iam vero S. Thomas commentarios in libr. Sentent. publice legit statim ac egressus e schola Alberti Magni docere coepit. Quis porro non intelligit admodum probabile esse quod opiniones quas in expositione illorum librorum amplexus est ac deinde reiecit, eae fuerint quas paullo ante a suo magistro prolatas audiverat?

DUNS SCOTUS in II. D. XIV. q. 1. ait: « Circa distinctionem decimam quartam quaero primo utrum corpus caeleste sit essentia simplex. Respondeo: alia videtur responsio danda secundum theologos (qui nempe factum revelatum considerant, et tuentur), alia secundum philosophos (qui possibilitatem quoque rei et quid naturae per se exigant solum speculantur). Secundum intentionem philosophi cum omnis potentia passiva materiae sit potentia contradictionis (potentia quae potest habere actum vel non habere), et ibidem, cum quodcumque sempiternum sit necessarium, et ita nullo modo in potentia contradictionis, et caelum secundum ipsum sit sempiternum, sequitur, secundum ipsum, quod nihil sit in ipso quod sit in potentia contradictionis vel corruptionis; et per consequens (id Scotus ipse colligit ex iis principiis) nec habens materiam, quia si haberet materiam esset formaliter corruptibile sicut ignis. Dato enim quod non esset aliquid agens extra quod posset ipsum corrumpere quia non haberet contrarium, hoc non tolleret quin intrinsece haberet principium corruptionis scil. materiam, qua res potest esse et non esse, sicut ignis: et in hoc videtur Averroes in tractatu de substantia orbis melius habere intentionem philosophi, quam alii ponentes in caelo materiam. » Sequitur Scotus ostendens quod si caelum est incorruptibile non potest in eo poni materia prima neque eiusdem rationis ac ea quae in sublunaribus, neque rationis diversae. Unde Scoti mens haec est: si caelum est incorruptibile (quod philosophus, licet male, probat ex eius aeternitate), deberet dici substantia simplex, per se in actu; quia incorruptibilitas cum compositione substantiali stare non potest. Non repugnare autem substantiam ab intrinseco incorruptibilem Scotus evidenter assumit. Hinc Scotum pugnare pro possibilitate corporis simplicis unanimes admittunt tum patroni tum adversarii huius doctrinae, illi adducendo auctoritatem Scoti, isti Scotum impugnando. Ceterum ad factum quod attinet Scotus subdit; sed quoniam per Moysen I. Gen. scimus ex eadem informi materia factum esse caelum et terram; hinc secundum theologos dicere debemus caelum habere eandem

compositionem ac corpora terrestria, hinc esse natura corruptibile.

Seculum XIV.

PETRUS AUREOLUS *in II. D. XIV. q. I. a. 2.* ait: « Respondeo breviter: non video necessitatem aliquam quare poni debeat materia in caelo secundum Scripturam sacram et Sanctos: et hoc potest ex tribus probari. Primo quidem quia multitudo ponenda non est nisi ratio evidens necessaria illud probet aliter per pauciora salvari non posse. Deus enim et natura nihil faciunt frustra. Sed materiam ponere in caelo nulla est necessitas... Secunda ratio ad idem est ista: si enim in caelis ponatur materia, aut illa est eiusdem rationis cum illa in istis inferioribus aut alterius: sed nec sic nec sic poni potest: ergo... Sic ergo patet quod via philosophi (Aristotelis) de simplicitate caeli excludente materiam concordat cum veritate scripturae et sinceritate fidei et rationis. »

FRANCISCUS MAYRONIS *in II. D. XIV. q. 2.* « Hic dicunt aliqui quod sic (scil. quod caelum est compositum ex materia et forma) quia non potest esse forma pura separata, quia illa esset nobilior anima rationali; nec etiam materia pura: ergo compositum ex his. Contra quia transmutatio facit nos scire materiam sicut operatio formam... Ex hoc enim investigaverunt philosophi ista principia, ut probatur ab Aristotele: nunquam enim viderunt materiam sed argumentantur per transmutationem... Secundo sic. Plura non sunt ponenda sine necessitate. Sed in caelo non opus est ponere materiam quia ponitur propter generationem et corruptionem... Dico igitur quod (caeli) sunt subiectum simplex accidentalium. »

IOANNES DE BACCONE *in II. D. XIV. q. I. a. 3.* quaerit: « Quomodo ad mentem philosophi dicatur caelum habere materiam vel non habere. Ubi dico quod intentio philosophi et commentatoris fuit quod caelum est una quaedam natura, sed quae est quaedam actualitas et forma, ita quod

non dicatur forma ab informando, sed quia est actus... Propter argumenta (adversariorum) oportet distinguere quando probatur quod caelum non habet materiam: quia philosophus et commentator tripliciter accipiunt materiam. Uno modo propriissime pro Hyle sive pro materia quae est potentia contradictionis... Isto modo accipiendo materiam quae est potentia contradictionis negat philosophus materiam esse in caelo... Alio modo accipitur materia pro natura illa qua aliquid constituitur in esse mobili (quam dicere solent materiam *ad ubi*) et isto modo concedit philosophus et commentator quod caelum habet materiam... Tertio modo accipitur materia pro omni eo quod habet quodammodo proprietatem materiae; et sic quia caelum potest esse subiectum quantitatis et extensionis, quod proprium est habentibus materiam, ideo concedunt philosophus et commentator quod caelum habet materiam. Per hoc patet (responsio) ad omnia argumenta alterius partis. Nam verum est quod caelum habet materiam vocando materiam potentiam per quam est subiectum motus, vel etiam materiam vocando potentiam illam quae requiritur in aliquo ad hoc quod sit sensibile visu, et sic patet ad primum argumentum (adversariorum responsio); requiritur etiam ad hoc quod habeat potentiam per quam possit esse subiectum quantitatis; non est autem verum vocando materiam hyle. »

DURANDUS A S. PORTIANO. *in II. D. XII. q. I.* « Ad intelligendum autem hanc opinionem (scil. quod in caelo non est materia et per consequens nec alia nec eadem cum materia rerum generabilium et corruptibilium) advertendum est quod materia potest accipi dupliciter; uno modo ut est pars rei faciens cum forma unum compositum, et sic intendunt isti negare materiam esse in caelo, dicentes caelum esse corpus simplex, non solum simplicitate opposita mixtioni per quem modum elementa dicuntur corpora simplicia, sed simplicitate opposita compositioni quae est ex partibus diversarum naturarum, puta ex materia et forma, qua simplicitate nullum corpus generabile aut corruptibile potest esse

simplex. Alio modo potest accipi ut est subiectum actu ens sicut dicimus omnia accidentia habere materiam in qua sunt, quia supponunt subiectum actu ens (etiam simplex) sicut ponitur de anima respectu potentiarum suarum non organicarum... et isto modo materia est in caelo, imo verius loquendo caelum est materia suae quantitatis, diaphaneitatis, luminositatis, motus. »

Subiicit prius aliquas rationes quibus haec sententia probatur, deinde eam concludit per exclusionem duarum sententiarum, nempe 1^a quod corruptibilium et incorruptibilium est alia et alia materia, 2^a quod eorum eadem est materia: deinde probat ex incorruptibilitate caelorum in ipsis non esse materiam primam, ac concludit ita: « propter quod in solis generabilibus et corruptibilibus videtur esse materia quae est altera pars compositi substantialis. » Respondet insuper tribus instantiis contra hanc sententiam: 1^a petitur ex disiunctiva: « quia caelum vel est materia tantum vel forma tantum, vel compositum: non potest dici quod sit materia tantum quia non esset ens actu; nec forma tantum, quia forma per se subsistens actu intellectus est: relinquitur ergo quod sit compositum ex materia et forma. » Porro respondet: Primum istorum non cogit, quia divisio substantiae in materiam formam et compositum (si materia et forma proprie accipiuntur ut sunt partes compositi) non se extendit ad omnes substantias, » et subdit sicut « Angelus cum sit spiritualis creatura habens aliquam similitudinem cum anima (humana) quae etiam spiritus est potest dici large forma » sic « eodem modo caelum cum sit corpus subiectum quantitatis, diaphaneitatis, et motui potest dici materia. »

2^a instantia. « Secundum est quia in omni eo quod movetur necesse est imaginari materiam, ut dicitur II *Metaphys.* Caelum movetur. Igitur etc. » Respondet quod motus localis non arguit « nisi subiectum quantum. »

3^a instantia. « Tertium est quia sicut dicitur II *de generatione* capitulo de augmento, materia non est linea neque punctum, sed est cuius ista sunt termini. Cum igitur in caelo sint lineae, puncta et huiusmodi, patet quod in caelo et in

omni quanto est materia. » Respondet: « quod ex illo dicto Arist. non potest concludi quod ubicumque sunt lineae et puncta sit materia ut est pars altera compositi, quia puncta et lineae non sunt per se termini materiae, sed quantitatis, quantitas autem potest esse sine materia quae est pars compositi. »

Denique ad argumenta respondens posita initio quaestionis concludit probari non esse in caelis materiam alterius rationis a materia generabilium, posito quod admittatur ea esse composita ex materia et forma: tamen negat esse de facto composita ex tali materia et forma » *quia talis materia omnino negatur esse in caelo.*

MARSILIUS AB INGEN *in IV. L. II. q. 8.* « Secundo est notandum quod de ista quaestione sunt tres opiniones. Prima est S. Thomae, qui dicit quod omnia corpora de genere substantiae saltem quae sunt sensibilia aliquo sensu, sunt composita ex materia et forma, unde concedit caelum habere materiam. Secundo dicit quod materia caeli non est eiusdem rationis... Secunda opinio est Egidii et Thomae de Argentina qui ponunt quod caelum est compositum ex materia eiusdem rationis cum materia generabilium. Tertia est *communis* (1) et est commentatoris 1 et 2 de caelo et multorum doctorum nostrorum, quod caelum non est compositum ex partibus diversarum rationum essentialiter. Et hanc credo probabiliorem. »

AUCTOR INCERTUS *quaestionum in octo libros Aristotelis*, quas eius adnotator Fr. Franciscus Pitigianus Arretinus tribuit Duns Scoto, contradicente Luca Vadingo, qui probabiliter censet deberi alteri Ioanni Scoto coaevo doctoris subtilis. Porro Bartolomaeus Amicus (Tr. V. in phys. q. IV. dub. 3. a. 2) monet se in vetusto codice bibliothecae S. Laurentii Ordinis Minoris Conventualium Neapoli vidisse opus

(1) Notetur sedulo hunc nobilissimum auctorem qui floruit seculum XIV vertente testari sententiam communem esse quod non modo possibile sit sed de facto existat corpus simplex quoad essentialiter.

hoc adscriptum Marsilio ab Ingen. Quisquis ille sit, ait L. II. q. 4^a: « Prima conclusio: Caelum est substantia... Secunda conclusio: Caelum non est substantia composita ex materia et forma... Tertia conclusio: Caelum non est materia (prima) vel habens materiam... Ideo caelum potest definiri: substantia corporea simplex per privationem compositionis ex partibus diversarum rationum, mobilis localiter, sensibilis, ingenerabilis et incorruptibilis. »

Seculum XV.

GABRIEL BIEL in *II. D. XII. q. 2.* ait: « Prima tamen sententia quae simpliciter negat materiam in caelo dicens caelum esse corpus simplex non compositum ex partibus essentialibus videtur magis concordare rationi naturali, quae non ponit pluralitatem sine experientia aut necessitate, quorum neutrum locum habet in proposito. »

IOANNES DE BASSOLIS philosophus ac theologus profundissimus, Ord. Min. in *II. D. XIV. q. 1. a. 4.* « Et ideo procedo aliter ostendendo quod in caelo non sit materia alterius rationis a materia istorum inferiorum. Primo quia plura non sunt ponenda sine necessitate... Probatum est supra quod in caelo non est materia eiusdem rationis cum materia istorum inferiorum: ergo nulla prorsus materia est in caelo ut videtur. Isti conclusioni consentio magis quia non video aliquam necessitatem propter aliquam rationem: et videtur mihi quod in caelo non sit materia. »

ALFONSUS TOSTATUS episcopus Abulensis in *Exod. cap. XXIII. q. 53.* inquit: « Caelum empyreum, licet corpus sit, ideo non est totaliter spirituale; tamen est quasi spirituale, quia non est de materia aliorum caelorum, imo non dicitur esse de materia; et sic illud est sexta essentia: quod autem de materia non est non convenit cum rebus materiatis in natura quovis modo. » *Quasi spirituale* dicit caelum empyreum quia indivisibili et incomposito modo existit ad modum veluti spirituum.

Adde CAIETANUM THIENENSEM *super octo libros physicorum L. 1. art. ultim.*

Seculum XVI.

IOANNES MAIOR in *II. D. XII. in fine* id tantum dicit, se nimirum « in lumine naturali probabilius iudicare caelos compositos esse ex materia et forma. » Nullam ergo repugnantiam oppositi manifeste videbat.

MARCUS ANTONIUS ZIMARA philosophus sollertissimus in *theorematis seu memorabilium propositionum limitationibus*, Theor. 108. « Orbis, seclusa substantia intelligentiae, est materia in actu, quae nihil aliud est nisi corporeitas substantialis subiecta trinae dimensionis, non composita ex materia et forma, neque pura forma, sed est materia in actu: et, ut inquit commentator in libro de substantia orbis c. 2. rectius dicitur subiectum quam materia. »

AUGUSTINUS NIPHUS philosophus suessanus, in *Expositione in Metaph. Arist. L. 12.* « Corpus caeleste est quidem abstractum a materia quoniam est corpus simplex, ut in libro de substantia orbis: est etiam ingenitum et incorruptibile... habet vero condiciones materiae, quia accidentia materialia habet, ut motum, et lucent, et quantitatem. »

FRANCISCUS PICCOLOMINEUS in *lib. de caelo c. 10.* « Absolute dicere valemus materiam et essentiam caeli esse substantiam corpoream simplicem actu per negationem, quatenus forma formante non eget ut actu sit et motui subiciatur. »

IODOCUS LORICHIUS. S. Theologiae doctor et professor in Academia Friburg. in *Thesaurο novo utriusque Theologiae theoreticae et practicae ad. v. chaos*: « Quinto ex iis sequitur nimis otiosam esse diligentiam christianorum philosophorum in inquirenda explicandaque Aristotelis (ut hominis infidelis, qui mysterium creationis omnium ex nihilo ignoravit) materia prima, quae nunquam fuit nec esse potuit aliud quam elementa quatuor, si de inferioris mundi materia sermo est: